

F
M
R
Y
a
j
r

PRINCIPIS DE LA

LECTURA

MENORQUINA.

PER UN MAHONÈS.

Antoni FERRER CARDONA

Quod munus Reipublice majus melius-ve offerre possumus,
quàm si docemus atque erudimus juventutem?

Cic. II. de div.

Que major serviçi podem fer a la Pàtria, qu'enseñar y con-
duhir la joventut?

MAHÓ.

En la Imprèsa de la Viuda de FABREGUES,
al Camí del Castell.

AB LAS LLECENCIES NECESSARIAS.

1804.

Antoni. Tuduri

R. 6356

*Desine, novitate exterritus ipsa,
Expuere ex animo rationem, sed
magis
Acri judicio perpende, et si tibi vera
videtur,
Dede manus; aut si falsa est ac-
cingere contra.*

Lucretius.

PREFACI.

Conexent que los principis de la lectura son el funa-
ment de qualsevól ciència, totas las naciones, tots los pòbles
hán procurat establir ab principis sólits, ab una nóma fácil,
las règlas funamentals d'el seu pròpi idioma. Aparex qu'enca-
re qu'el nóstro sie trèt de l'antig llemosi del qual usan
igualmente los Cataláns, Valenciáns y Mallorquins, açó no nos
escúsa d'haver de tenir principis de lectura pròpis d'el nóstro
dialèctic; essent axi qu'aquest se diferencia d'el d'aquells tant
en la pronúncia, cóm en l'ortografia: no obstant fins áre
l'hem negligit.....

Per remediari en alguna manera aquesta necessitat, se
donan a llum los presents Principis, esperant que per falta de
millors, y més perfets, será tollerada la seua insuficiència.

Aquests Principis tendrán un triple ús: Primèrament, ells
son destinats a los qui coménsan a aprendrer de llegir. Aquests
serán conduhits, cóm per una escala, a llegir perfetament, si
seguexen, ab sisteme las táulas de mots de diferents sillabas,
qui hy son compresas, fins arribar a las pèssas de lectura qui
s'encóntran a la fi de las règlas.

En segon llóc, servirán per la direcció del Mèstre;
puis las instruccions qui intermedian entre l'alfabèt y las táulas
de mots, li facilitarán l'explicació d'aquellas règlas que los
principiánts deuen sebrer, ántes que sien en estat de poderlas
aprendrer ab la lectura, y que per consegüent, ell deurá ense-
ñarlos, de viva veu; Cóms son las règlas de los accents: els di-
ferents sons de las vocáls y de las consonánts, &c.

Finalment, aquests Principis no serán inútils a molts

Puguien aquests flács Principis ser la cláu qui obria la porta a l'emulació: qui escitïe los gènis illuminats a emprar los seus talènts, y la seua erudició en profit d'un idioma, cujo unic defecte consistex purament en ser incult. Puguien las pocas règlas qu'ells contenen ser d'alguna utilitat a los joves: aquest es el sòl fi que m'hè proposat. Si lo pug lograr, el meu treball quedarà doblament satisfet per el gust que tendré d'haver estat util a los àltres, instruhintme a mi mateix.

[illegible]

ALFABET

Carácter	Carácter	Lletras	Só de las
romá.	italic.	majúsculas.	letras.
A	a	A	á
B	b	B	be
C	c	C	ce
D	d	D	de
E	e	E	é
F	f	F	ef
G	g	G	ge
H	h	H	ac
I	i	I	i
J	j	J	jóta
K	k	K	cá
L	l	L	el
LL	ll	LL	dobla el
M	m	M	em
N	n	N	en
Ñ	ñ	Ñ	en tilla
O	o	O	ó
P	p	P	pè
Q	q	Q	cu
R	r	R	érr.
S	s	S	ess
T	t	T	tè
U	u	U	u
V	v	V	ve
X	x	X	xèxa
Y	y	Y	i-grèga
Z	z	Z	zeta.

Cóm succehesquia suvint qu'a fòrsa de repetir tántas vóltas l'alfabèt, el dexeble arriba a sebrerlo de memòria, de módo qu'aparex que lo sáb a fòns, quánt a-pènas en conex lletra alguna; será bó qu'el Mèstre prengua el trebàll de ferli lligir l'alfabèt al revès, y també ab las lletras entremescladas; per lo que se valdrá del método qui seguex.

Caracter romá.

Carácter itálic.

z. y. x. v. u. t. s. r. q.	z. y. x. v. u. t. s. r. q.
p. o. ñ. n. m. ll. l. k. j.	p. o. ñ. n. m. ll. l. k. j.
i. h. g. f. e. d. c. b. a.	i. h. g. f. e. d. c. b. a.

p. k. n. r. m. e. ñ.	p. k. n. r. m. e. ñ.
b. u. j. d. g. s. c.	b. u. j. d. g. s. c.
ll. z. q. h. l. p. i.	ll. z. q. h. l. p. i.
a. f. x. o. y. v.	a. f. x. o. y. v.

ALFABÈT DE LLETRES MAJUSCULAS AL
REVÈS.

Z. Y. X. V. U. T. S. R. Q. P. O. Ñ. N. M. LL. L.
K. J. I. H. G. F. E. D. C. B. A.

ALFABÈT DE LLETRES MAJUSCULAS
ENTREMESCLADAS.

P. K. N. R. M. E. Ñ. B. U. J. D. G. S. C. LL. Z.
Q. H. L. P. I. A. F. X. O. Y. V.

Menorquina.

Las lletras se dividexen en vocáls, y en consonánts. Hy há sis vocáls, qui son: a. e. i. y. o. u. Totas las damès lletras son consonánts.

Advertència.

Luègo qu'el dexeble sebrá distinguir bè ^{las lletras} ~~los ac-~~ cènts, el Mèstre deurá aplicarse a ferli conexer los señals qui varian la seua entonació, y que anomenám accènts.

Las pláns sigüents servirán per donárne una idéa. Però, a fi qu'el dexeble aprengue de distinguir los millor, no se li mostrará sinò la columna en la qual èlls están marcáts: l'explicació qui los está immediada servirá unicamènt per la direcció del mèstre.

Hy há tres espècias d'accènts: L'accènt agút (´) l'accènt gràvé (˘) y l'accènt circonflex (ˆ). Per mèdi d'aquests accènts es que nosáltres podem distinguir els diferènts sòns de que son susceptiblas las nóstras vocáls.

(´). L'accènt agút es un señal qui devalla de la dreta a l'esquerra, y se pósa sobre las vocáls qui s'hán de pronunciar obértas y ab un só agút.

(˘). L'accènt gràvé es un señal qui devalla de l'esquerra a la dreta, y se pósa sobre las vocáls qui s'hán de pronunciar ab un só gràvé ó mediáno, es-a-dir: ni tant fòrt y obért cóm las agúdas, ni tant ténuo cóm las múdas.

(ˆ). L'accènt circonflex es un señal qui se compón d'els dos antecedènts units però no ecsprimex só particular, sinò que servex en nóstro idioma

Principis de la lectura

pera denotar las finals d'aquells mots qui admeten un só més fort qu'el de l' e muda, però no tant com el gravè, ó mediàno, com *dirèm, ferèm, cridarèm*. Molts usan també d'aquest accènt en las preposicions *a, y ab*; però no aparex, qu'ell hy sie de molta necessitat, perque l' *a* en estas preposicions tè el matèx só que l' *a* muda, ó sens accènt.

D'ELS DIFERENTS SONS DE LAS VOCALS.

- (a) L' *a* sens accènt se pronuncia obscura, com a la fi d'els mots *casa, taula, rosa, cosa*;
- (á) L' *á* ab accènt agút se pronuncia com a la fi dels mots *ferá, dirá, anirá*.
- (e) L' *e* sens accènt tè un só obscur, com a la fi d'els mots *pàre, àse, àbre*.
- (é) L' *é* ab accènt agút se pronuncia com a la fi dels mots *té, café, trét, bistrét*.
- (è) L' *è* ab accènt gravè se pronuncia com a la fi de *dirè, amarè, riurè*.
- (i) L' *i* sens accènt se pronuncia com *difficil*.
- (í) L' *í* ab accènt agút se pronuncia com *ferí, morí, partí*.
- (o) L' *o* sens accènt tè un só obscur, com *mon, tom*.
- (ó) L' *ó* ab accènt agút se pronuncia com *peró, tró, bó*.
- (ò) L' *ò* ab accènt gravè se pronuncia com *piñó, miñó*.
- (u) L' *u* sens accènt se pronuncia com en *fura, mula, cura*.
- (ú) L' *ú* ab accènt agút se pronuncia com *rebút*,

Menorquina.

hagút, tengút.

(y) L' *y* sens accènt se pronuncia com *zefyr*, ó com en *y* conjuncció.

(ý) L' *ý* ab accènt agút se pronuncia com en *Lyra*.

DE LAS DUAS ESPÉCIAS D' *i* - *j* Y D' *u* - *v*

Hy há duas espécias d' *i* - *j* y d' *u* - *v*. Las primèras d'aquestas lletres son vocals, y las segonas consonants. L' *i* vocal se pronuncia *i*, y la consonant *jóta*. L' *u* vocal se pronuncia *u*, y la consonant *vè*.

DE LAS CONSONANTS QUI TÈNEN UN SÓ DOBLE.

Hy há quàtre consonants qui tènén un só doble, a sebrer la *c*, la *g*, la *ll*, y la *s*; com se veurá ab la siguènt eceplicació.

- (c) La *c* se pronuncia com si fós una *k*, quánt s'encontra devánt l' *a*, *ó*, *ú*, com *casa, cova, culpa*; y quant precehex l' *e* ó l' *i* pren el só d'una *s*, com en el mot *Cicero*. A damés d'esto, quánt la *c* tè una coma bax, formada d'esta (.c) manera, tè el só d'una *s* devánt l' *a* y l' *o*, com *facáda, acó*.
- (g) La *g* ántes d' *a*, *o*, *u*, fa *ga, go, gu*, com *gát, garrát, gust*; y quánt s'encontra ántes d'una *e*, ó d'una *i* se pronuncia com a *jóta*, com *Geñon, Ginèbra*.
- (ll) La dobla *ll*, a vóltas tè el só d'una sola llettra, a - vóltas n'expressimex duas separadas; lo

Principis de la lectura

qu'es pòt veurer ab claredat en los mots *Sel-la*, y *Sella*, *ról-lo*, y *rollo*, los quáls no obstant qu'están escrits ab las matèxas lletres, tènèn diferent pronúncia y significació. Però com no hy hágie regla alguna qui determinie los diferents casos en que la *dobla el* s'unex, ó se separa, es precis que la práctica ensenhe a los principiánts de distinguirlos. No obstant, no aparex fore de propòsit l'advertir que l'*el* duplicada té el só d'una sóla lletra sempre que s'encóntra al principi, ó a la fi d'un mot, com *llorèr*, *llána*, *lleugèr*, *cóll*, *móll*, *revull*, &c.

(s) La *s* té àlgunas vóltas el só d'una *z* y particularment quánt s'encóntra entre duas vocáls, com en las paráulas *cása*, *gása*.

NÓTA PARTICULAR PER LA LLETRA X.

La *x* há tengút fins aquí tres sóns, ó articulacions en nóstro idioma, açó es: el de *xè* y *ex*, com en *xérxa* y *fèx*, de *c s*, com en *Alexáandro*, *complèx*, y de *g z*, com en *exámèn*, *exèmple*. Aquesta multiplicat de sóns en una sóla lletra deu, precisament, embarassar un principiánt, particularment no tenint ningun d'ells un accènt, ó señal qui los determinie. Per lo que, s'há trobat a propòsit el conservar a la *x* el só purament de *xè* y *ex*, y convertirla en *c s* y *g z* en los mots que correspónguie; y axí, en llóc d'escriur-se *Alèxáandro*, *exámèn*, s'escriurá *Alécsáandro*, *egzámèn*; y axí de los danès mots qui tenguien aquesta articulació.

DE LA Ph.

Las lletres *P* y *h* unidas tènèn el só d'una *f*. com en *Philip*, qui es lo matèx que si se diguès *Filip*; y s'advertex qu'aquesta pronúncia no es pròpia del Menorqui, sinò de las paráulas proveniènts d'el Grèg, ó de L'Ebreò, com se veurá ab diferents mots, alas pag. 17 y 18 d'aquests principis.

SÒNS FORMATS D'UNA CONSONANT
Y D'UNA VOCAL.

Ba	be	bè	bé	bi	bo	bu
ca	ce	cè	cé	ci	co	cu
da	de	dè	dé	di	do	du
fa	fe	fè	fé	fi	fo	fu
ga	ge	gè	gé	gi	go	gu
ha	he	hè	hé	hi	ho	hu
ja	je	jè	jé	ji	jo	ju
la	le	lè	lé	li	lo	lu
lla	lle	lè	lé	lli	llo	llu
ma	me	mè	mé	mi	mo	mu
na	ne	nè	né	ni	no	nu
ña	ñe	ñè	ñé	ñi	ño	ñu
pa	pe	pè	pé	pi	po	pu
qua	que	què	qué	qui	quo	qu
ra	re	rè	ré	ri	ro	ru
sa	se	sè	sé	si	so	su
ta	te	tè	té	ti	to	tu
va	ve	vè	vé	vi	vo	vu
xa	xe	xè	xé	xi	xo	xu
za	ze	zè	zé	zi	zo	zu

MOTS DE DUAS SILLABAS FORMATS D'ELS
SÒNS PRECEDENTS.

Ba-la,	bé-fa,	Bis-be,	bo-ca,	bu-fa.
ca-sa,	ce-ra,	ci-ta,	co-pa,	cú-ra.
dá-ma,	de-má,	di-ta,	dó-na,	du-ra.
fá-ma,	fes-ta,	fi-ta,	fó-ra,	fu-ra.
gá-na,	ge-ca,	gi-ra,	go-la,	gus-tòs.
há-xa.	her-ba,	hi-nar,	hó-me,	hu-mor.
Ja-cób,	Je-sus,		jo-ve,	ju-rát.
lá-ma,	le-pròs,	li-cor,	ló-cò,	Lu-ca.
llá-tá,	lle-vor,	lli-ga,	llo-gár,	llu-na.
má-ra,	Mé-ca,	mi-na,	mó-la,	mu-la.
ná-da,	nè-ga,	Ni-ce,	nó-ra,	nu-vol.
pá-re,	pe-ra,	pi-pa,	pó-lo,	pu-ça,
quá-tre,	què-xa,	qui-na,	quó-ta	
rá-tá,	ret-xa,	ri-ma,	ró-ca,	ru-mor.
sá-lá,	se-da,	si-ti,	só-ca,	su-hor.
tá-ca,	te-la,	tin-ta,	tó-ca,	tu-mor.
vá-ca,	vè-ta,	vi-ci,	vó-la,	vul-go.
Xán-tre,	xér-xa,	xi-na,	xo-xa,	xu-ya.
Zár-sa.	ze-lòs.	Zi-bit,	Zo-na,	Zu-ric.

SÒNS FORMATS D'UNA VOCAL, r D'UNA
CONSONANT.

Ab,	eb,	èb,	éb,	ib,	ob,	ub,
ac,	ec,	èc,	éc,	ic,	oc,	uc,
ad,	ed,	èd,	éd,	id,	od,	ud,
af,	ef,	èf,	éf,	if,	of,	uf,
ag,	eg,	èg,	ég,	ig,	og,	ug,
al,	el,	èl,	él,	il,	ol,	ul,
all,	ell,	èll,	éll,	ill,	oll,	ull,
am,	em,	èm,	ém,	im,	om,	um,
an,	en,	èn,	én,	in,	on,	un,
añ,	eñ,	èñ,	éñ,	iñ,	oñ,	uñ,
ap,	ep,	èp,	ép,	ip,	op,	up,
aq,	eq,	èq,	éq,	iq,	oq,	uq,
ar,	er,	èr,	ér,	ir,	or,	ur,
as,	es,	ès,	és,	is,	os,	us,
at,	et,	èt,	ét,	it,	ot,	ut,
av,	ev,	èv,	év,	iv,	ov,	uv,
ax,	ex,	èx,	éx,	ix,	ox,	ux,
az,	ez,	èz,	éz,	iz,	oz,	uz,

MOTS DE TRES SILLABAS FORMATS DE LOS
SÒNS PRECEDÈNTS.

Ab-so-lut	è-ba-no.	o-bli-cuo.
a-cu-sát.	e-clip-se.	o-cu-pát.
ad-mi-rát.	e-dic-te.	i-dé-a.
a-fec-tát.	e-fi-cás.	o-fi-ci.
a-grá-do.	E-gip-ta.	ig-no-ránt.
al-ti-tut.	e-ló-gi.	o-lí-va.
a-llar-gár.	o-llás-tre.	u-llá-da.
am-bi-guo.	em-ple-át.	i-mát-ja.
an-nu-ál.	en-gen-drát.	in-fá-me.
a-ña-dir.	e-pu-rát.	o-po-sát.
a-pli-cát.	e-qui-dát.	
a-quá-tic.		
ar-res-tát.	er-ró-nèo.	ir-ri-tát.
as-si-duo.	es-to-pa.	Is-ma-él.
At-ta-lo.	e-tur-dít.	u-te-ro.
a-vá-ro.	e-vi-dènt.	o-ve-lla.
a-xu-gar.	e-xam-plár.	i-xi-da.
A-zi-mo.	O-zè-o.	O-zí-as.

MOTS, LA MAJOR PART DE QUÀTRE SILLABES
FORMATS DE LOS MATEXOS SÒNS.

Ba - te - ri - a.
ca - pi - tà - na.
ac - ti - vi - dat.
ad - di - ci - ò.
fa - ci - li - dat.
Ga - ni - mè - des.
ha - bi - li - dat.
la - co - nis - me.
a - li - àn - sa.
ma - jes - tu - òs.
a - mo - ro - sa.
na - ti - vi - dat.
a - nul - la - ciò.
pu - ri - fi - cat.
a - mon - to - nat.
ar - ti - fi - ci.
sa - ga - ci - dat.
as - so - ci - at.
a - cos - tu - mat.
va - can - cia.
a - va - ri - cia.
eg - za - mi - nat.
ra - tè - ra.
ar - ro - gán - cia.
ar - ma - mèn.

Be - ne - fi - ci.
ce - les - ti - al.
es - tu - di - ant.
des - fi - gu - rat.
e - di - fi - ci.
fe - li - ci - dat.
e - fi - cá - cia.
ge - ne - ra - ciò.
he - ro - is - me.
lleu - ge - re - sa.
al - bo - ro - tat.
me - di - ci - na.
e - ner - gía.
ne - ga - ti - va.
i - ni - mi - ga.
pe - ca - do - ra.
es - pan - to - sa.
re - vo - lu - ciò.
er - ró - neo.
se - gu - re - tat.
eg - ze - cu - tat.
Es - cu - lá - pio.
te - me - ri - dat.
Ve - ró - ni - ca.
è - man - ci - pát.

Bi - zar - rfa.
ci - vi - li - dat.
i - ro - nía.
di - vi - ni - dat.
i - ni - qui - dat.
fi - de - li - dat.
ig - no - ran - cia.
his - tò - ria.
hi - mo - na - da.
lu - si - a.
mi - ra - cu - lós.
ma - me - di - at.
Ni - có - me - des.
in - di - ti - nit.
pi - ra - mi - da.
i - mi - ta - ciò.
i - ró - ni - ca.
si - mo - nía.
i - ta - li - á.
vi - vi - fi - cat.
I - vi - ça.
de - sen - ter - rat.
rus - ti - ca - mèn.
se - me - né - a.

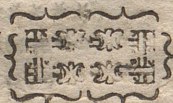
Menorquina.

Bo - tá - ni - ca.
co - me - di - ant.
o - ca - si - ò.
do - ci - li - dat.
o - ra - cle.
o - fi - ci - ál.
ho - nes - ti - dat.
o - li - vè - ra.
mo - no - pó - li.
om - bri - vol.
no - ti - cia.
po - li - ti - ca.
o - pi - ni - ò.
ro - ma - guè - ra.
or - tho - dóc - so.
so - li - tá - ri.
o - fi - ci - òs.
to - má - tic.
o - ra - ciò.
vo - lun - tá - ri.
o - pu - lén - cia.
so - le - dat.
or - na - mèn.
eg - zór - di.

Bu - có - li - ca.
cu - ri - o - sa.
fu - nès - ta.
gut - tu - ral.
hu - mil - dat.
llu - ma - nè - ra.
mu - ta - ciò.
nu - me - ral.
u - ná - ni - mé.
pu - ri - fi - cat.
ur - ba - ni - dat.
sub - jec - ciò.
fi - sú - ra.
tu - lí - pa.
u - te - rí - no.
vul - ga - ri - sat.
pu - e - ril.
su - fi - ci - ènt.
cu - xi - nè - ra.
rus - ti - ci - dat.
su - fra - gá - neo.
tur - tu - ga.
mu - la - tèr.
bu - fe - tá - da.

SONS FORMATS DE DUAS CONSONANTS
D'UNA VOCAL.

Bla	ble	bli	blo
bra	bre	bri	bro
cha	che	chi	cho
cla	cle	cli	clo
cra	cre	cri	cro
dra	dre	dri	dro
fla	fle	fli	flo
fra	fre	fri	fro
gla	gle	gli	glo
gra	gre	gri	gro
pha	phe	phi	pho
phla	phle	phli	phlo
phra	phre	phri	phro
pla	ple	pli	plo
pra	pre	pri	pro
rha	rhe	rho	rhi
tha	the	thi	tho
thra	thre	thri	thro

MOTS DE DIFERÈNTS SILLABAS FORMATS
DELS SONS PRECEDENTS.

Blas - fé - mia	Ble - da
bra - vu - ra	brèt - xa
Cha - rib - dis	che - ru - bí
cla - re - dat	crè - ma
cras - si - tüt	cle - mén - cia
dra - gò	crè - xec
fláu - ta	dre - tü - ra
frá - re	flèt - xa
glán - du - la	fre - quènt
gran - de - za	gle - va
Pha - ra - ò	grè - lla
pa - phla - go - nía	Phé - nics
phrá - sa	phleg - má - tic
pla - nu - ra	phre - ne - sia
prác - ti - ca	ple - na
Rha - da - mán - to	pre - di - cár
Thá - lès.	rhe - thó - ric
Thrá - cia.	thè - me
trám - pa.	thre - so - rèr
	trè - va.

Principis de la lectura

Bi - bli - a.	Blo - què - o.	Di - a - blu - ra.
bri - lla.	bro - da - du - ra.	bru - tò.
chi - mi - ca.	cho - ri - te.	chu - bår - ba.
chris - ti - á.	chró - ni - ca.	...
Cli - mè - no.	Cló - ris.	Clu - ny.
cri - mi - nál.	cro - co - di - llo.	cru - ya.
dry - á - da.	dro - guís - te.	Dru - hi - des.
con - flic - te.	flo - rè - ra.	flu - xa.
fri - sa - du - ra.	fron - tis - pi - ci.	frui - ta.
...	glo - bo.	glu - ti - nòs.
gri - fò.	gros - sà - ria.	gru - xa.
phi - lo - sòf.	Phós - fo - ro.	...
...	...	...
Phrí - gí - a.	...	plu - ral.
Pli - ni - . o.	plo - mât.	pru - na.
pri - ma - vè - ra.	pró - sa.	rhu - mà - tic.
Rhi - no - cè - ros.	...	Thu - ci - di - des.
Thir - sis.	Tho - más.	...
thri - á - ca.	thró - no.	tru - ja.
Tri - po - li.	trin - xa.	...

Menorquina.

LLISTA DE VÈRBS DE DUAS, DE TRES I
DE QUÀTRE SILLABAS, POSÀTS PER ORDE.

ALFABÉTIC.

2 = Sillabas.	3 = Sillabas.	4 = Sillabas.
A - mar,	As - col - tar.	A - cos - tu - mar.
a - mant.	as - col - tant.	a - cos - tu - mânt.
á - man.	as - col - tan.	a - cos - tu - man.
a - mi.	as - col - ti.	a - cos - tu - mi.
a - má.	as - col - tá.	a - cos - tu - mǎ.
Beu - rer.	Bar - ri - nar.	Bo - ni - fi - car.
be - vent.	bar - ri - nânt.	bo - ni - fi - cânt.
beu - en.	bar - ri - nan.	bo - ni - fi - can.
be - guí.	bar - ri - ní.	bo - ni - fi - qui.
be - guè.	bar - ri - ná.	bo - ni - fi - cá.
Can - tar.	Co - men - sar.	Ca - pi - tu - lar.
can - tant.	co - men - sânt.	ca - pi - tu - lânt.
cán - tan.	co - mén - san.	ca - pi - tú - lan.
can - tí.	co - men - sí.	ca - pi - tu - lí.
can - tá.	co - men - sá.	ca - pi - tu - lá.
Do - nar.	Do - mi - nar.	Des - me - re - xer.
do - nânt.	do - mi - nânt.	des - me - re - xènt.
do - nan.	do - mí - nan.	des - me - re - xen.
do - ní.	do - mi - ní.	des - me - res - qui.
do - ná.	do - mi - ná.	des - me - res - què.

2. = Sillabas.	3 = Sillabas.	4 = Sillabas.	2 = Sillabas.	3. = Sillabas.	4 = Sillabas.
En - trar.	E - vi - tar.	Es - tu - di - ar.	Llo - gar.	Li - ti - gar.	Li - cen - ci - ar.
en - tránt.	e - vi - tánt.	es - tu - di - ánt.	llo - gánt.	li - ti - gánt.	li - cen - ci - ánt.
en - tran.	e - ví - tan.	es - tu - dí - an.	lló - gan.	li - tí - gan.	li - cen - cí - an.
en - trí.	e - vi - tí.	es - tu - di - hí.	llo - guí.	li - ti - guí.	li - cen - ci - hí.
en - trá.	e - vi - tá.	es - tu - di - á.	llo - gá.	li - ti - gá.	li - cen - ci - á.
Pe - rir.	Fa - bri - car.	Fa - ci - li - tar.	Ma - tar.	Mo - les - tar.	Mor - ti - fi - car.
fe - rínt.	fa - bri - cánt.	fa - ci - li - tánt.	ma - tánt.	mo - les - tánt.	mor - ti - fi - cánt.
fè - ren.	fa - bri - can.	fa - ci - lí - tan.	má - tan.	mo - lès - tan.	mor - ti - fí - can.
fe - rí.	fa - bri - quí.	fa - ci - li - tí.	ma - ti.	mo - les - tí.	mor - ti - fi - quí.
fe - rí.	fa - bri - cá.	fa - ci - li - tá.	ma - tá.	mo - les - tá.	mor - ti - fi - cá.
Gi - rar.	Gar - ro - tar.	Gra - ti - fi - car.	Nè - xer.	Ne - tet - jar.	Ne - go - ci - ar.
gi - ránt.	gar - ro - tánt.	gra - ti - fi - cánt.	ne - xènt.	ne - tet - jánt.	ne - go - ci - ánt.
gí - ran.	gar - ró - tan.	gra - ti - fí - can.	nè - xen.	ne - tet - jan.	ne - go - cí - an.
gi - rí.	gar - ro - tí.	gra - ti - fi - quí.	nes - quí.	ne - tet - gí.	ne - go - ci - hí.
gi - rá.	gar - ro - tá.	gra - ti - fi - cá.	nes - què.	ne - tet - já.	ne - go - ci - á.
Hi - nar.	Ha - bi - tar.	Ha - bi - li - tar.	O - brar.	Or - de - nar.	or - ga - ni - sar.
hi - nánt.	ha - bi - tánt.	ha - bi - li - tánt.	o - bránt.	or - de - nánt.	or - ga - ni - sánt.
hí - nan.	ha - bí - tan.	ha - bi - lí - tan.	ó - bran.	or - de - nan.	or - ga - ní - san.
hi - ní.	ha - bi - tí.	ha - bi - li - tí.	o - brí.	or - de - ní.	or - ga - ni - sí.
hi - ná.	ha - bi - tá.	ha - bi - li - tá.	o - brá.	or - de - ná.	or - ga - ni - sá.
Ju - gar.	Ju - di - car.	Jus - ti - fi - car.	Pin - tar.	Pu - bli - car.	Per - su - a - dir.
ju - gánt.	ju - di - cánt.	jus - ti - fí - cánt.	pin - tánt.	pu - bli - cánt.	per - su - a - dint.
jú - gan.	ju - di - can.	jus - ti - fí - can.	pin - tan.	pu - blí - can.	per - su - a - de - xen.
ju - guí.	ju - di - quí.	jus - ti - fi - quí.	pin - tí.	pu - bli - quí.	per - su - a - dí.
ju - gá.	ju - di - cá.	jus - ti - fí - cá.	pin - tá.	pu - bli - cá.	per - su - a - dí.

Principis de la lectura

pronuncia ab una sola emissió de veu, no fan més qu'una síl·laba; però si se pronuncian separadas, ja no hy há diftongo, ni triftongo, y a las horas s'han de dividir, com *re - u - sar*.

Aquesta regla sola bastaria per los principiants no obstant m'ha aparegut haver d'advertir també qu'en la duplicació de las consonants, per egzemple de las *c.c.* com correcció, la divisió s'ha de fer axí com se confegex: *Cor - rec - ció*, exceptant però las duas *ll* quant tenen el só de *lle*, puis a las horas no se consideran com a lletres duplicadas, sinó com una señal de diferent só. Las síl·labas de moltes consonants, com *cons*, *trans* &c. se dividexen axí com se pronuncian, com: *Cons - tan - ti - no*, *trans - fi - gu - ra - ció* - &c.

DE LA PUNTUACIÓ.

Adames de la divisió de las síl·labas, y de las paráulas, hy há encare altres divisions en l'escriptura. Perque, com las lletres solas no bastarian per ficsa el sentit diferent que tenen moltes veus, y moltes clausulas, ni per denotar el seu diferent thó; per esto s'inventaren altres nótas, a fi de donar a comprendre als lectors el pensament ab el matèx thó, la matèxa claredat y la matèxa fórsa ab que, el qui escriu lo diria de paráula. Aquestas nótas son las següents

Coma (,) Paréntesis ()
Punt (.) Guia d'unió (-)
Punt y Coma (;) Punts suspensius (..)

Menorquina.

Dos punts (:) Dièresis (ü)
Admiració (!) Retxas, ó Comas (=,,)
Interrogació (?) Apóstrofe (')

COMA (,)

La coma se posa en aquella part de la frása en que se suspèn el sentit, encare qu'aquest no sie acabat; per egz: *Si tu ámas el teu prócsim, no l'has d'ofèndrer*; y també entre cade un d'els nòms, ó verbs qui van units de seguida, com: *Père, Páu, Juan, aman, beuen, jagan.* &c.

PUNT (.)

El Punt final se posa a la fi de las frásas cuió sentit es cumplert, è independent de tota altra frása; per egz: *Jo estig segur qu'en Père no vindrà. No obstant are l'hè enviát a cercar. Si no vè dins mitja hora, no l'esperaré més.*

(PUNT Y COMA (;)

El Punt y coma servexen per separar els diferents membres d'una frása llarga, cuió sentit cumplert dependex de diferentas parts. El sigüent egzemple lo demóstra clarament: *No espereu, Señors, que jó óbrie aquí una cèna trágica; que representie aquest gran homè estès sobre los seus própris trofeos; que descobresquie el seu cós pálido, y ensangrentat prop d'el qual fuma encare el raio qui l'ha ferit; que j'assie cridar la seua sang, com la d'Abel; &c.*

Principis de la lectura

DOS PUNTS (:)

Els dos Punts denotan un sentit més acabat qu'un punt y coma, y se pòsan despuès d'una frása, cui sentit es acabat, però al qual s'añadex encare alguna cosa afi que sie més clar; per egz: *A tu es, ó mon amic que me dirigesc, pera participarte la desgracia més fatal qui me pogués arribar: la mort del meu únic fill.*

ADMIRACIÓ (!)

L'admiració, ó Punt admiratiu se pòsa despuès d'una frása qui eesprimex una esclamació; per egz: *ai de mi! Cèls! qu'es lo que vetx!*

INTERROGACIÓ

L'interrogació, ó Punt interrogatiu se pòsa despuès d'una frása qui eesprimex una interrogació; per egz: *que dius? que fas?*

PARÉNTESIS ()

La Paréntesis servex per inclóurer en ella una frása qui aclarex, y dona força al sentit, sens la qual, no obstant, ell no d'xaria de ser perfet; per egz: *Si caiguèssies (lo que Deu no permet) en pecat mortal, el remei es la penitència.*

GUIA D'UNIÓ (—)

La Guia d'unió se pòsa a la fi d'una retxa, quant per no cabrerhi tot el mot, es precis dividirlo; lo qu'es

Menorquina.

fa sempre per l'intermedi de sillaba-a-sillaba; per egz: *con-tem-po-rá-neo.*

PUNTS SUSPENSIVS (.....)

Els punts suspensius, se pòsan quant despuès d'haver comensat una frása, ó avansat una proposició, un s'atura, com per reflexió, y muda de rahonament; per egz: *Si m'enfadas, jó... però, callar es prudència.*

DIÉRESIS (¨)

La Diéresis, ó els dos punts se pòsan sobre las vocals i, u quant ellas no s'hán de pronunciar juntas; per egz: *heróic, laic, Saül &c.*

APÓSTROFÈ (')

L'Apóstrofè es un señal en forma de coma, qui se pòsa entre duas lletres, a la part superior, per denotar qu'hy há una vocal suprimida; com *l'homè, l'anima, l'honor* en lloc de *lo hóme, la ánima, lo honor.*

DE LAS ABREVIACIONES

L'abreviació es quant se suprimexen algunas lletres d'un mot que l'us há fet já tant comú, qu'a primera vista se ve en el conexement de la seua significació; en cuio cas se pòsan solament las primèras y lultima llettra, com *Gov.^{or} Sec.^{ri} Adm.^{dor}* Governador, Secretari, Administrador; lo que se veurá ab major estenció, y claredad en los siguents egzemples.

ABREVIACIONES QUI S'ENCÓNTRAN FREQUENTMENT DINS LOS LLIBRES T ALTRES ESCRITS.

J. Ch. | Jesu - Christ.
N. S. J. Ch. | Nostro Señor Jesu Christ.

Principis de la lectura

S. M.	Sa Magestát.
SS. MM.	Sas Magestáts, el Rèi y la Rèina.
V. M.	Vóstra Magestát.
S. M. C.	Sa Magestát Católica, el Rèi de las Es- pañas.
La Rep. Fr.	La Republica Francesa.
S. M. B.	Sa Magestát Britànica. El Rèi d' Ingle- terra.
Sa Sant ^t .	Sa Santedát. El Pápe.
V ^a . Sant ^t .	Vóstra Santedát.
Sa Em.	Sa Eminéncia. } un Cardinal.
V ^a . Em.	Vóstra Eminéncia. }
Sa Ecsc.	Sa Ecscelléncia. }
V. S ^{ria} Ill ^a .	Vóstra Señoria Illustrissima.
El R ^t . P.	El Reverènt Pápe.
La Rev. M.	La Reverènda Mára. A las Religiosas.
M ñor.	Monseñor. A un Prelát.
S ^r . S ^{ra} .	Señor , Señora.
S ^{rs} . S ^{ras} .	Señors, Señoras.
D ⁿ . . .	Dón , titol originári d' España.
S. M. Imp.	Sa Magestát Imperial.
S. M. Nap.	Sa Magestát Napoletána.
S. M. S ^{da} .	Sa Magestát Sárda.

*Menorquina.**NOMBRES ROMANS Y ÁRABES.*

<i>Romá.</i>	<i>Árabé.</i>	<i>Romá.</i>	<i>Árabé.</i>
I. . . . un	1.	XXI. . . vint y un . . .	21.
II. . . . dos	2.	XXII. . . vint y dos . . .	22.
III. . . . tres	3.	XXIII. . . vint y tres . . .	23.
IV. . . . quátre	4.	XXIV. . . vint y quátre . . .	24.
V. . . . cinc	5.	XXV. . . vint y cinc . . .	25.
VI. . . . sis	6.	XXVI. . . vint y sis . . .	26.
VII. . . . sét	7.	XXVII. . . vint y sét . . .	27.
VIII. . . . vuit	8.	XXVIII. . . vint y vuit . . .	28.
IX. . . . nou	9.	XXIX. . . vint y nou . . .	29.
X. . . . déu	10.	XXX. . . trenta	30.
XI. . . . onze	11.	XL. . . . quaránte	40.
XII. . . . dotze	12.	L. . . . cinquánte	50.
XIII. . . . tretze	13.	LX. . . . sexánte	60.
XIV. . . . catorze	14.	LXX. . . . setánte	70.
XV. . . . quinze	15.	LXXX. . . . vuitánte	80.
XVI. . . . setze	16.	XC. . . . noránte	90.
XVII. . . . desét	17.	C. . . . cent	100.
XVIII. . . . devuit	18.	CXX. . . . cent y vint . . .	120.
XIX. . . . denou	19.	D. . . . cinc cents . . .	500.
XX. . . . vint	20.	M. . . . mil	1000.

PÈSSAS DE LECTURA

El Páre Nóstro.

Pá-re Nós-tro qui es-táu en el Cél, sie san-ti-fi-cát el vós-tro Sánt Nóm: vèn-guie a-no-sál-tres el vós-tro Sánt Rèi-ne: fás-sies la vós-tra vo-lun-tát a-xi en la tér-ra cóm se fá en el Cél.

Nós-tro pá de cá-de die do-náu-nos-lo Se-ñor en el die d'a-vui, y per-do-náu-nos las nós-tras cul-pas, a-xi cóm no-sál-tres per-do-nám a los nós-tros deu-tors, y no per-me-têu que no-sál-tres cai-guêm en la ten-ta-ci-ò; ans-bè, a-lli-be-ráu-nos, Se-

ñor, de qual-se-vól mál; a-xi sie.

La salutació Angélica.

Dèu vos sál-ve Ma-ri-a, ple-na de grá-cia; el Se-ñor es ab vos; be-nei-ta sou vos en-tre to-tas las dó-nas, y be-neit es el fruit d'el vós-tro Sánt vèn-tre, Je-sus.

Sán-ta Ma-ria, má-ra de Dèu, pre-gáu per no-sál-tres pe-ca-dors, á-re, y a l'hó-ra de la nós-tra mórt; a-xi sie.

El Gloria Patri.

Gló-ria al Pá-re; Gló-ria al Fill; Gló-ria a l'Es-pe-rit Sánt: a-xi cóm è ra en el prin-ci-pi, á-re y pe-ra sèm-pre; a-xi sie.

DE LA PIEDAT.

La Piedat no es altra cosa sinó aquell amor, aquell respecte, aquella veneració, benevolència y submissió qu'havem de tenir a Deu, com a nostre primer pare, y aquella egzactitud, escrupulosa qu'hem d'observar a no transgredir los seus precèptes.

Deu mateix nos ordena a tots que l'amem; però ell se complau molt més en rebre los obséquis d'un cor tendre; perqu'aquest es ordinàriament més pur, y més casto.

Los Apóstols, volent un die fèr apartar alguns allòs qui s'acostavan a Jesu-Christ: *Dexáu*, los digue aquest Divino Señor, *dexáu acostar aquests allòs prop de mi, perqu'a ells es, y a los qui los semblan qu'apartan el rèine de los Cèls.*

DE LAS DIFERENTS PRÁCTICAS DE PIEDAT.
L'ORACIÓ.

La práctica de piedat més essencial, y més necessària es l'oració. Ab ella nosàltres tributam a Deu un d'els majors homenatges que li poguem oferir, y nos procuram a nosàltres mateixos los majors avantatges.

L'Escriptura compára l'oració a un perfum d'una olor soau y agradàbla, qui s'elèva fins al tróno de l'Omnipotènt. Y los sànts Pàres nos la representan com el canal per ahont el Tot-Poderós nos comunica los seus favors y las seuas gràcias.

Seria puès necessari, si fos possible, pregar com

tinuament, segons el consell de L'apóstol st. Páu; però, si no podem emprarhi la major part d'el nostre temps, no faltèm a lo menes de consagrarhi los primers y los ultims instants d'el die.

LA MISSA.

A-damès de l'oració d'el mati y d'el vèspre que, per ningun preteesto havem d'ometrer, nos hem de fèr igualment una obligació d'ohir missa cade die. Jesu-Christ renova allí el sacrifici qu'en altre temps oferí a son Pare en el Calvári. Allí ell implóra la seua misericòrdia a favor d'els hòmens, y derrama copiosas gràcias. Dóns, l'agrahimènt que nosàltres li devèm, el nostre propi interès y la seua glòria, son motius qui nos han de mouer a assistir a aquest adoràble sacrifici.

Dig: *el nostre propi interès*, perque adamès de las gràcias esperituàls que Deu concedex ordinàriament a los qui assistexen ab devoció a aquest st. sacrifici, ell los premia moltes vòltas ab los favors més señalats: com se pòt veurer ab aquest egzèmple que nos furnex l'Història Ecclesiastica.

EGZÈMPLE:

Mèntas qu'els Danemarquesos, ó Normans Pagans sequejavan l'Inglaterra, arribá el Rèy Etelèdo, ab son germá Alfrèdo pera retxasálos; però, no haventlos pogut atèner fins a la fi del die, se vèren obligats a diferir el combat fins l'endemà.

A-pènas apuntá el die qu'Alfrèdo estiguè lèst, y vehent qu'el rei son germá no sortia de la seua

tènda, li envià repetits correus per avisarlo qu'els Pagans los atacavan. Ethelredo ohia missa, y per esser responguè a son germà, que fins que fós acabada no sortiria.

Alfredo, no obstant, atacà los inimigs qui tenien l'avantatge del lloc, obligavan casi los Inglesos a retrocedir. Però Ethelredo fent el senyal de la creu, arribà a l'hora en que menos l'esperavan, y ranimà de tal módo el coratge de los seus, que guanyà la batalla, ahont la major part d'els Oficials inimigs foren morts. Aquesta victòria fong mirada com el premi de la seua pietat, y particularment de la seua atenció a ohir el st. sacrifici de la missa.

LA FRECUENCIA A LOS SAGRAMENTS.

La frecuencia a los Sacraments no es menos necessaria que Poraciò. Los Sacraments son respecte a l'anima, lo que los aliments son respecte al cos: ells la nudrexen, la sostenen y la fortifiquen.

Però, si los Sacraments son un aliment saludable per aquells qui los reben santament, se pòt dir també qu'es convertexen en verí contr' aquells qui los profanan. La Confessiò no fa sinò fer mes culpable un penitent mal dispòst; y St. Pau nos declara qu'el qui reb indignament el cos de Jesu-Christ, menja el seu propi judici.

LA LECTURA DE BONS LLIBRES.

Per dispòndr-nos a rebre ab fruit los sacraments, y per conservar en nosaltres l'esperit de pietat, no hy ha res mes util que la lectura de bons llibres. Las instruccions saludables qu'ells contenen nos posaran las nostras

Menorquina.

obligacions a la vista, y nos animaran a adimplirlas.

EGZEMPLE.

Fonc a la lectura de bons llibres que St. Agusti degué la seua conversiò. Trobantse un die en un jardí, assegut devall un arbre, ell ohí una veu qui repetia suu vint aquests dos mots *tolle, lege*; esto es: *pren y lliu*. Luègo recordantse que St. Antòni havia estat convertit per la lectura de L'Evangeli, prengué el llibre de las Epistolas de St. Páu, lligí el primer article que li caiguè a la vista, y ei vèu la Condemnació de los seus desordes, y l'obligació de fer una vida santa, y cristiana. A vista d'açó, las seuas incertituts se dissiparun; ell se sent animat d'un nou coratge, y comensa desde a-las-horas a renunciar el mon y las seuas passions, afi de consagrar-se enterament al servici de Dèu.

LA DEVOCIÒ A MARIA SANTISSIMA.

Una de las prácticas de pietat a que nosaltres no nos inclinarem máy ab desmasiat ardor, es també la devociò a Maria Santissima. Ella es la mára de Dèu; ella es la mára d'els hòmens, y per consequent la nostra. Es just, puès, que l'honrem, y que l'invoquem.

Tots los Sts. li han tengut una téntra devociò, y han obtengut per el seu medi los favors mes assenyalats. Y St. Thomàs d'Aquino assegurá al'hora de la mort, que mái havia demanat cosa alguna a Dèu, per intercessió de la seua mára Santissima que no l'haguès obtengut.

Fi.

a
j
r

ESPLICACION

DEL

MAPA DE LA HISTORIA UNIVERSAL,

ARREGLADO

A LA CARTA GEOGRÁFICA DE FEDERICO STRÁSS,

PROFESOR DE HISTORIA EN BERLIN.

PUBLICADO

POR DON JOSÉ HERRERA DÁVILA,

QUE LO DEDICA

AL COLEGIO Y CUERPO DE ARTILLERIA NACIONAL.

MADRID EN LA IMPRENTA NACIONAL

AÑO DE 1821.

R. 6359